

سخن سردبیر

ارتباط تنگاتنگ "هواشناسی" با "کشاورزی" قدمتی به درازای تاریخ زراعت دارد و به حدود ده هزارسال پیش بر می‌گردد. در طول این مدت تکاپوی انسان برای بهره‌گیری هر چه بیشتر و بهتر از منابع آب، خاک، گیاه و اقلیم و چاره‌جویی در مقابل شرایط نامساعد و خشم‌آگین طبیعت هیچ زمانی متوقف نشده، تکاپویی که ارتقاء فن/ دانش کشاورزی، و تمام شاخه‌های مرتبط با آن را به وجود آورده است. شواهد این گفته در آثار و نوشته‌های به جامانده از عصر طلایی تمدن قدیم یونان کم‌شمار نیستند. ادامه این شواهد به موازات گسترش علوم و معارف بشری در بعد از دوره نوزایی (رنسانس) نیز دیده می‌شود ولی شیب تند بررسی‌های علمی هواشناسی در همه شاخه‌ها و انتشار یافته‌های علمی- تجربی مربوط به آن‌ها به اوایل قرن گذشته بر می‌گردد و از نیمه این قرن تقریباً در تمام کشورهای عضو سازمان هواشناسی جهانی (در حال حاضر ۱۸۶ کشور) رو به گسترش است و البته فعالیت آکادمی‌ها، دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی مستقل یا وابسته به آن‌ها سهم بزرگی در غناء یافته‌های تحقیقاتی داشته‌اند به قسمی که اکنون نشریات علمی، پژوهشی، کاربردی و ترویجی در تمام رشته‌ها از جمله هواشناسی کشاورزی انباشتی از تولیدات علمی را به وجود آورده‌اند و خوشبختانه سیستم‌های نمایه‌سازی و موتورهای متعدد جستجو، تمهیدات درخشانی برای دسترسی سریع به آن‌ها را فراهم کرده است.

حال سوالی که پیش می‌آید این است که آیا عملکرد و انتشارات پژوهشی ما بهینه است و ما از مدیریت تحقیقات و اولویت‌بندی موضوعات و تنظیم سیاست‌های پژوهشی مورد عمل خود بی‌نیاز هستیم؟. پاسخ مسلماً مثبت نیست.

در ایران بر اساس داده‌های سامانه رتبه‌بندی نشریات علمی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ۱۲۹۶ عنوان مجله در سال ۱۳۹۶ منتشر شده‌اند که از آن میان ۱۰۴ عنوان با موضوع‌های مطرح در هواشناسی کشاورزی همپوشی دارند. تعداد نشریاتی که مطلقاً به هواشناسی یا هواشناسی کشاورزی می‌پردازند به ده عنوان نمی‌رسد.

متأسفانه با همان دقتی که رشد کمی مجلات علمی کشور را می‌توان تعیین کرد، ارزیابی کیفی پژوهش‌های منتشر شده میسر، ساده و دقیق نیست و به نظر نمی‌رسد بررسی جامعی در این زمینه به انجام رسیده باشد.

اخیراً یک بررسی نمونه‌ای در فرهنگستان علوم برای ارزیابی کیفی مجلات علمی-پژوهشی شاخه‌های مختلف از جمله شاخه آبیاری که هواشناسی کشاورزی هم جزئی از آنست انجام گرفته و نتایج آن در دست انتشار است.

بررسی بر اساس تک‌خوانی مقالات ۲۴ عنوان مجله و ارزیابی شکلی- ساختاری و محتوایی آن‌ها با شاخص‌های کمی متعدد انجام پذیرفته و بر اساس آن‌ها مجلات از بسیار خوب تا بسیار ضعیف به پنج گروه رده‌بندی شده‌اند. نتایج به رغم کوچک بودن نمونه قابل تعمق است. از جمله اینکه هیچکدام از مجلات از نظر اثرگذاری علمی یا عملی در درجه بسیار خوب قرار ندارند، احتمالاً به این دلیل که معمولاً پژوهشگران مقالات برجسته خود را در نشریات معتبر بین‌المللی منتشر می‌کنند همچنین به دلیل اینکه در مقررات تحصیلات تکمیلی یا آیین‌نامه‌های ارتقای شغلی موسسات علمی اهمیت زیادی به تعداد مقالات داده می‌شود و کیفیت کمتر مورد توجه قرار دارد. بر اساس یافته‌های این بررسی مجلات خوب ۳۳، متوسط ۳۸، ضعیف ۲۱ و بسیار ضعیف ۸ درصد فراوانی را به خود تخصیص داده‌اند. این بررسی نشان داد که شاخص کاربردی همه مجلات کمتر از حد مورد نظر بوده است و از این نظر مجلات برتری خاصی بر یکدیگر ندارند.

بررسی نتیجه می‌گیرد که به طور کلی بیشتر مقالات مجله‌ها تکراری و تقلیدی است، نتایج آن‌ها از نظر کاربردی قابل عملیاتی شدن نیست و به گسترش مرزهای دانش کمک شایانی نمی‌کند.

نگارنده در پیگیری این یادداشت جستجوی مختصری در مجلات بین‌المللی مطرح در هواشناسی کشاورزی از نظر بهره‌گیری از تجربه دیگران را مفید دانست. مجله هواشناسی کشاورزی که از ۱۹۶۴ مرتباً منتشر می‌شود و در ۱۹۸۴ به هواشناسی کشاورزی

و جنگل^۱ تغییر نام داد یکی از نشریات بسیار معتبر و وزین بین‌المللی است که هر سال در ۱۲ شماره پر مایه منتشر می‌شود و شماره‌های موضوعی خاصی را نیز به مناسبت‌های علمی جامعه علمی ارائه می‌دهد. چکیده تمامی مقالات تمامی شماره‌های این مجله در اینترنت قابل دسترسی است.^۲ مجله طیف وسیعی از مقالات نظری، آزمایشی میدانی، تحلیلی کاربردی، سیاست‌گذاری در مسائل مختلف هواشناسی کشاورزی و مقالاتی که ماده اصلی آن‌ها در آغوش مزرعه فراهم شده است را پوشش می‌دهد. چندین مجله مشابه دیگر نیز در همین زمینه توسط موسسات دیگر منتشر می‌شوند. نتیجه آن که بررسی موضوعات مطرح در این مجلات با نگرش به نیازهای ملی و بومی کشور می‌تواند موضوعات تحقیقاتی مناسب‌تر و مفیدتری برای اصحاب تحقیق فراهم کند و جمع‌بندی موضوعی محورهای پژوهش مطرح در اینگونه مجلات می‌تواند کمک ارزشمندی در این زمینه باشد.

نتیجه‌گیری مقدماتی دیگر از این گفتار آنست که قویاً نیاز به آسیب‌شناسی تحقیقات کاربردی در هواشناسی کشاورزی داریم، آشتی دادن بیشتر محققان با مزرعه نیز مقوله‌ای است که در مطالعات هواشناسی کشاورزی لازم است به آن پرداخته و برایش برنامه‌ریزی شود. برنامه‌ای که لازمه موفقیت در آن همکاری بسیار نزدیک سازمان هواشناسی کشور و وزارت جهاد کشاورزی را می‌طلبد و به کارشناسی دقیق برای روشن کردن خط ارتباط سازمانی دو نهاد نیاز دارد.

علی خلیلی

سردبیر

^۱ Agricultural and forest meteorology

^۲ <https://www.sciencedirect.com/journal/agricultural-and-forest-meteorology/issues>